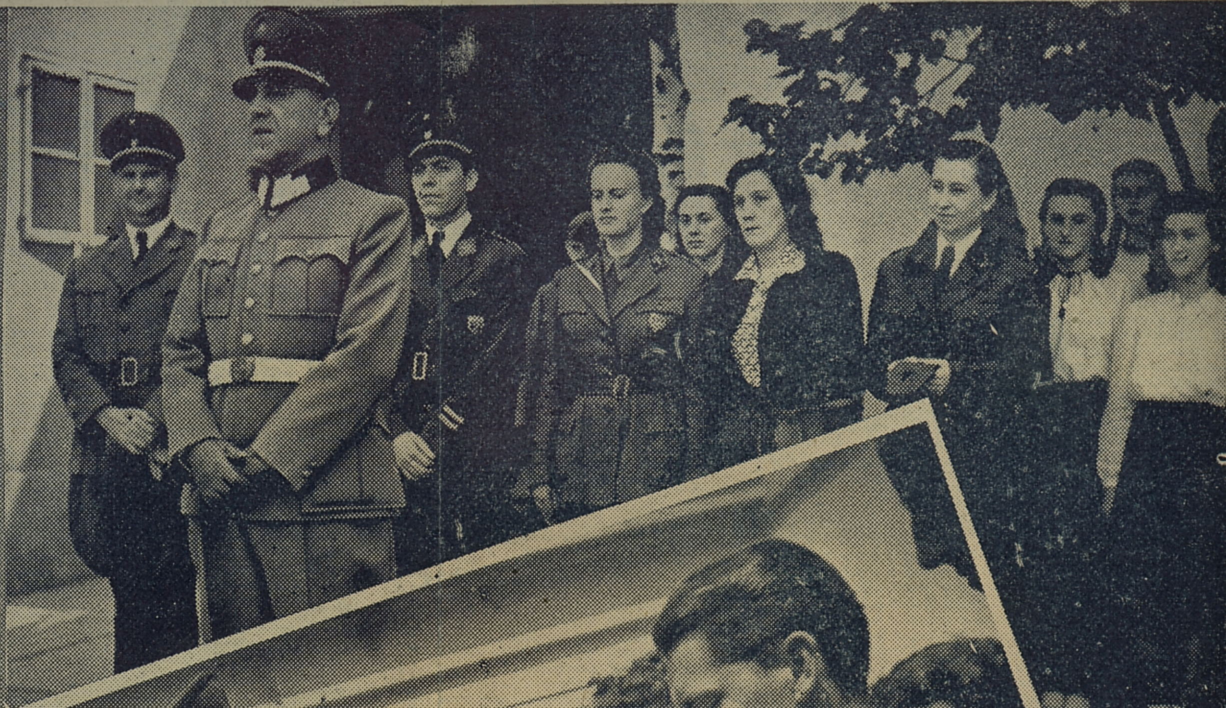
11. srpnja 1943 br 27

Poštarina plaćena u gotovu. CIENA 4 KUNE BROJ 27

USTAŠA

VIESNIK HRVATSKOG USTAŠKOG OSLOBODILAČKOG POKRETA

U GLAVNOM USTAŠKOM STANU

USTAŠA

GOD. XIII. BROJ 27.
ZAGREB, 11. SRPNJA 1943.

VIESTNIK HRVATSKOG USTAŠKOG OSLOBODILAČKOG POKRETA

Nemirni mir

U ovakovim ljetnim danima pred tridesetak godina planuše u Sarajevu atentatorski hitci Principovi naviještajući početak krvavog evropskog razračunavanja, četiri godine kasnije započeo se razplitati ratni vrtlog naviještajući skoro rješenje, a dvadesetak godina poslije tog dramatskog završetka razbijena je ploča evropske tajne na iztoku. Kao da je u ovakovim ljetnim danima ukalupljena najbjesnija dinamička nabujalost i kao da razvoj dogodjaja i obrata doživljava svoje vrelište.

Ljeto 1943. po svojoj napetosti ne razlikuje se mnogo od ljeta 1938. s onim dnevnim »dancinškim« krizama, naoružanjima i notama. Onda je sviet suspregnuo dah pred sukobom koji je bio sve bliži i jezovitiji, danas već imamo iza sebe četiri godine rata. Onda smo napeto iščekivali sukob, nagadjajući o njegovom razvoju, danas, čekamo njegov završetak nagadjajući o njegovim posljedicama. Onda smo čekali i danas čekamo, s jednom razlikom, da su četiri godine ratovanja razbile mnoge ploče i tajne i ne gledamo više u nepoznato, iza nas su ruševine država i napora, u nama volja za dostignućem cilja, a pred nama ideal viši od sviju, svetiji i stvarniji.

Četiri godine su odmakle, ali ne u nepovrat. Još ćemo ih dugo osjećati, a po njihovoj sudbonosnosti sačuvat ćemo ih kao ožiljke dubokih vremenskih i političkih brazda, koje još niesu dosta izdubene, virovi možda još niesu najhirovitiji, tko zna, ne proživljavamo li upravo vrelište razbuktalih snaga i sukoba.

Ljeto 1943.

Pred četiri godine smo mi Hrvati u obrisima novog sukoba gledali nove neslućene puteve naše oslobodilačke borbe. Još od 1918., a pogotovo nakon münchenskog sporazuma naši su

SLUČAJ DRAŽE MIHAJLOVIĆA

Ovih dana javljena je viest: Draža Mihajlović je napustio Balkan tj. Srbiju i pobjegao je na englezkom čamcu.

Paradoksalnije i nije mogao svršiti paradoks, koji je započeo 1. prosinca godine 1918., 27. ožujka 1941. ili nekoliko mjeseci kasnije, kada su odmetničke Mihajlovićeve bande počele borbu »za oslobodjenje« naroda od »okupatora«. Ima zanimljivih stvari u životu i dogodajima, ali malo će se naći tako krvavo smiešnih stvari, kao što je ona, koja će ući u poviest pod nazivom: slučaj Jugoslavije ili slučaj Draže Mihajlovića. Zapravo to je isto, jer Mihajlović je uspio u dvije godine u sažetom obliku ponoviti sve ono što se je u Jugoslaviji dogadalo kroz dvadeset i dvije godine prije. Mihajlović, najtipičniji predstavnik velikosrpskog duha i orgijanja u ovih dvadesetak godina, uspio je savršeno ponoviti onu igru, koju smo mi Hrvati onako bolno već prije iskusili.

Ako nitko u Evropi nije od 1918. godine dalje znao što se dogadja u Jugoslaviji ili ako nije bio upućen u strahote iz te tamnice imao je za vrieme slučaja Mihajlovića prilike, da u tančine upozna čitavu velikosrpsku dvadesetgodišnju igru u kraćem razmaku, koja je doduše bila deset puta kraća i zato deset puta krvavija, strašnija i nevjerojatnija.

Mi smo Hrvati iskusili jedno i drugo razdoblje, slučaj Mihajlović za nas je potvrda slučaja Jugoslavije. Hrvatska sela su se palila i u najmirnija vremena, palio ih je i Mihajlović. Hrvati su ubijani i prije, ubijao ih je i Mihajlović. Isti ljudi, isti duh, isti sistem i isti krvnici. S jedne strane su se palila hrvatska sela, a s druge strane se pozivalo Hrvate da se pridruže Srbima u »borbi za oslobodjenje« možda da sami sebi odrežu glave. Krvavije igre nije bilo, jer nitko nam nije nanio toliko zla, nitko nam nije više spalio sela ili poklao pučanstva nego Velikosrbi. Treba li tome još objašnjenje?

I kako je sve to završilo? Hrvatski seljak je ostavio plug i pograbio pušku, dokazavši gdje mu je mjesto. I Mihajlović je zločinački pobjegao ostavivši vlastite sukrivce na cjedilu. Hoće li itko shvatiti svu veličinu ove prevare? Ako bude Evropa dobro razumjela slučaj Mihajlović, naučit će mnogo.

Draža je pobjegao Englezima, Tito bježi Moskvi. Boljeg dokaza čija je ova zemlja i tko joj je gospodar ne treba. Nema ni Tite ni Mihajlovića, ali Nezavisna Država Hrvatska je ostala, jača od Draže i Tita. Naše žrtve nam daju pravo vjerovati, da nema više sile koja bi nas mogla nadvladati i da nema više pakla, koji bi nas mogao uništiti.

Sjetite se slučaja Draže Mihajlovića i naučit ćete misliti.

P—o.

»Crnac« Mate Jurišić sam je jednom navalio na trojicu naoružanih odmetnika i pobio ih.

politički horizonti bili vrlo jasni i jednostavni: budući rat će uništiti Jugoslaviju i stvoriti hrvatsku državu, kao uslov novog uredjenja i sredjenja. Onda smo u to vjerovali kao u gotovu činjenicu i zato je ljeto 1939. za nas značilo još napetiju krizu, još sudbonosnije izčekivanje.

Nemirni mir.

Nepune dvije godine nakon toga naša su se proricanja i izčekivanja izpunila. Rat nam je bio sve bliži i već od samog njegovog dodira nestala je Jugoslavija za na vjeke vjekova, a u revolucionarnom žaru naših probudjenih snaga stvorena je hrvaska država. A onda je započelo novo razdoblje borbe, za očuvanje i priznanje, razdoblje dokazne naše sposobnosti, zrelosti i pitanja naše neminovne opstojnosti u ovom kutiću Evrope.

I dvije godine proživjesmo već u vlastitoj državi i vjerujemo tako uspješno, da ne bi možda ni jedan narod u ovakovim prilikama izdržao toliko kušnja i poteškoća kao mi.

Prošla je prva i druga godina, a teče i treća. Od onda je Rusija zagazila u rat, a neprijatelji nam već nekoliko puta prorekoše konac. Moskovski krvnik Tito sanjao je već o nekoj vladi i bolješevičkoj pobjedi, a bande Draže Mihajlovića vjerovale su, da je hrvatskoj državi zadan smrtni udarac. To se zbivalo u ove dvije godine. Kroz to vrieme je priča o ruskoj nepobjedivosti ostala uistinu priča, Titove bande su krvavo desetkovane, a Draža Mihajlović je u sramotnom biegu, kao ono i njegov gospodar pred dvije godine, napustio »slobodnu teritoriju«, da se nikada više u nju ne vrati. Jadni završetak.

A mi osudjeni i nesmaknuti, proklinjani i ne uništeni ostadosmo rekavši zadnju rieč i u slučaju Tito-Mihajlović i postavivši vatreni zid na Drini sviesni da smo ojačani iskušenjima, stvarniji i sigurniji, vjerujući jače nego ikada, da Evropa kakova god bila ne smije i ne može biti bez velike hrvatske države.

To je naše duboko uvjerenje i prognoza ljeta 1943. bez obzira na njegove perspektive i oblake. Nemirni mir u dogodjajima i ljudima, kao nagovještaj skore oluje za nas je mir, apsolutni mir, jer znamo naše ciljeve i izglede, a oni su u skladu s voljom i probitcima hrvatskog naroda.

Nemirni mir.

Nemir nesigurnima, a mir sigurnima, mir jakima, mir onima na čijoj je strani pravda, narod i budućnost.

P—o.

KRITIKA

Ustaštvo okuplja na konstruktivan rad. Niklo iz težnja hrvatskog naroda da se osamostali i da, već jednom, počne živjeti slobodnim životom u punom smislu rieči, ono svakako jest revolucionarno. Ali prava i posljednja svrha revolucije ustaštva je red i rad. Red, koji znači pravdu i sigurnost, rad sviju za sve — to su ciljevi njegovih preporodnih nastojanja, njegove borbe.

Samo dakle oni, koji grade i žele graditi, mogu biti dobrodošli u ustaškim redovima. Jer što je trebalo rušiti — okove tudje države i glavničarskog družtvovnog poredka —, to je već srušeno. Sada treba graditi, narod želi novo. Što god bi naime bilo staro, ili bi samo podsjećalo na to, bilo bi u znaku nepravde i ropstva, u kojemu smo dosta trpjeli osam stoljeća. Zato narod kao cjelina tako upravo nagonski zazire od vraćanja na staro na bilo kojemu području državnog života, protivi se ljudima starog mentaliteta na bilo kojem položaju i, uopće, traži bezodvlačno, potpuno kidanje s predajama tudjinštine.

Mi smo na ruševinama. Porušili smo, što je trebalo srušiti, jer nije bilo u skladu s našim narodnim ponosom, s etikom i poviešću, s poslanjem Hrvata. Ali je, nažalost, s druge strane i tudjinac rušio, obarao i uništavao i ono, što je i te kako trebalo sačuvati, što predstavlja najviše naše i duhovne i materijalne narodne vrednote. Rušitelja nam, prema tome, nikako više ne može trebati.

Ustaštvo je smišljena, stalna, planska revolucija, a nije i ne će da bude anarhija. Ono, naprotiv, nužno mora suzbijati sve takve, koji bi ga htjeli odvesti u bezvladje. I, ako su se u ustaškim redovima okupili rušilački elementi, nitko ih nije tražio, nitko želio, nitko trebao. Sami su došli. Ušuljali su se potajno, zločinački, s rušilačkim namjerama, sa svrhom, da rastaču, poput crva, ustrajno i nevidljivo, mukom i nadljudskim naporima stečenu zgradu narodne države. Uvukli su se — ili su tu već odavna! — kao proturevolucionarci, koji koče i usporuju revoluciju, nastoje, da je prebace u drugu kolotečinu, da zataje ili za sebe poberu njezine plodove.

Mi to osjećamo na svakom koraku. Znamo, da niesu samo izvan nas, nego i medju nama ti i takvi, što ne grade, nego razgradjuju. Uzalud njima ustaško ime, kad su daleko od ustaškog poštenja i idealizma, uzalud im odora, kad u sebi nemaju ustaškog duha, borbe i samopriegora!

Shvatljivo je, da ljudi niesu zadovoljni. Oni rogobore, prigovaraju — kritiziraju. I to onako sasvim po hrvatski: uzduž i poprieko, bez mjere i granice. A svi kritiziraju: neustaše i ustaše. Shvatljivo je to. Samo nije shvatljivo, odkud ljudima mišljenje, odkud im uvjerenje, da će samom tom pustom i jalovom kritikom nešto promieniti i popraviti?

Kritika skrštenih ruku, kritika dokolice — to je prava naša hrvatska kritika. Svatko se u nju razumije, svatko je upotrebljava u svoje svrhe. Malo je komu, pri tome, stalo do čiste istine, a još manje do stvarnog dobra države i naroda. Na to se zaboravlja.

Medjutim, kritizirati nije ustaški. Raditi je ustaški. Raditi po savjesti, po dužnosti čovjeka i Hrvata. Taj i takav rad svojom neodoljivom dokaznom snagom u svakome mogućem slučaju nužno obara u prah svaku zlonamjernu kritiku. Jer rad se vidi. Rieči, pa i najljepše, samo se čuju. One dolaze i prolaze. A rad ostaje kao uvjerljivo i jasno svjedočanstvo sposobnosti, volje i sviesti onoga, koji ga je učinio. Zato nije nikada bogzna kakva pohvala za jednoga ustašu — bez obzira na to, da li je ugledan ili neugledan —, ako se o njemu može reći samo: »Liepo je govorio«. Mnogo više vriedi — upravo: vriedi potpuno —, kad se o njemu kaže: »Dobro je radio«.

Ipak, pravo na kritiku ostaje, kao što mora ostati i ona sama, da bude regulator našega državno-političkog života. Dobra kritika je, na neki način, savjet javnog rada. Ona ocjenjuje i prosudjuje, daje priznanje i pobudu, pa je tako koristan čimbenik, čiji je utjecaj na razvoj unutarnjih prilika neosporno velik. No jednako je ona od koristi i onda, kad upire prstom u negativne pojave i izriče strogu ali nepristranu osudu nad svima onima — bili to iz kojega mu drago tabora! —, koji niesu shvatili bezuvjetno konstruktivno značenje ustaštva, njegovu ulogu graditelja i čuvara hrvatske države. I jer je ustaštvo takvo, onda su i ustaše u stvari samo dobri radnici, koji zajednička dobra, što ih daje ova divna zemlja, sabiru u zajedničke žitnice. Ustaštvo poznaje, priznaje i cieni pojedinačan rad, ali ne za pojedinačne, nego za općenite probitke. Tko to ne shvaća i ne usvaja, nije shvatio bit ustaštva i ne spada medju ustaše! Jer ustaša je svaki onaj Hrvat, koji sabire i gradi, kao što, obratno, nije uopće ni Hrvat onaj ustaša, koji rasiplje i razara — bilo u moralnom, bilo u materijalnom pogledu.

Mnogo je takvih. Svi su oni od reda protivnici svake kritike. Voljeli bi, da je nema, da je se ne čuje. Boje se suda javnog mnienja. Zato se bore svim dopuštenim i nedopuštenim sredstvima protiv kri-

tike. Ističu, da je tobože u probitku države i poredka, ako se kritika zabranjuje.

Lako je shvatiti njihov položaj. I njihovi se razlozi dadu razumjeti s čisto njihova stanovišta. Tu se naime i onako uviek radi o ljudima, koji predstavljaju ono iskvareno, manje vriedno u hrvatskom narodu, koji su kukolj u pšenici, balast u ustaškim redovima. Sasvim je svejedno tko su, kako se zovu, i kakav položaj zauzimlju. Ako su se prije oslobodjenja borili za Nezavisnu Državu Hrvatsku, a sada se svojim nesavjesnim, sebičnim radom bore protiv nje, onda ipak zavredjuju samo to, da ih kritika dobronamjernih istjera iz njihovih skrovišta i dovede pred sud naroda, koji u samoobrani ne poznaje milosrdja!

Razumljiv je dakle njihov strah pred kritikom. Ona je svemoćna, kad je ustrajna i pravedna, bezobzirna u tom smislu, da ne poznaje t. zv. boljih i gorih, onih sa svim pravima i prednostima i onih obezpravljenih, koji kao poniženi i uvriedjeni uzalud kucaju na vratima pravde i reda. Jer gdje je dvostruk zakon, tamo pravde i nema, a gdje nje nema, nitko ne može jamčiti za stalnost i sretnu budućnost države.

Ne damo, da svatko kritizira! Ne damo, da kritiziraju besposleni, koji prstom niesu makli da učine što dobro za državu. Ne samo, da kritiziraju mekoputni i sebični, kojima su nepoznati pojmovi žrtve, odricanja, davanja... Dotle, dok iza ustaša stoje njihova groblja kao neuklonjivi svjedoci prinesenih žrtava, dok je puška čvrsto u ustaškoj ruci, a oni samo prvi i najbrojniji, svuda tamo, gdje se pati, bori i gine — sve dotle nitko nema prava prelomiti štap nad njima!

Inače, neka predbace ustašama sve, što im mogu predbaciti. Samo neka pri tome dobro razlikuju krive od nekrivih! A i ustašama neka ostave pravo kritike. Ona, medjutim, kod jednih i drugih, nikada ne smije biti zbog osoba, nego zbog same stvari, a ta stvar mora biti samo i jedino — pobjeda pravde i istine!

PROF. STANKO VITKOVIĆ

MALO KOJI RAD TOLIKO OPLEMENJUJE DUŠU KAO SELJAČKI. SELJAK JE SRASTAO SA SVOJOM ZEMLJOM, ON JOJ DAJE SVOJU MUKU, SVOJ RAD, SVOJE DANE I SVOJ ŽIVOT. SAV SE PRETOČI U SVOJE BRAZDE, DA BI U NJIMA NAŠAO — SEBE. I PLOD SVOGA RADA NE ZGRĆE SELJAK POHLEPNO I BEZ ZAHVALNOSTI. DUBOKO SAGNUT NAD ZNOJEM NATOPLJENOM ZEMLJOM PRIKUPLJA NJENE DAROVE KAO NAGRADU SVOJEM RADU i SVOJOJ ČESTITOSTI

Jugoistočnom Hrvatskom

Nalazimo se u jugoiztočnom kutu Hrvatske. Nekoliko kilometara pred nama u gorskom pojasu nalaze se odmetnici; toliko blizu da dalekozorom liepo razabiremo stada što su ih odvukli iz sela u kojemu se nalazimo i okolnih hrvatskih naselja — katoličkih i muslimanskih naselja! Pravoslavne kuće sve do jedne su poštedjene! Pravoslavna stada ta oslobodilačka vojska ne »spašava« pred, kako oni kažu »okupatorima«; svoju brigu posvećuju oni samo hrvatskim gospodarstvima!

U uvalama iza nas nalaze se topovi i fijuču stalno metci prema odmetničkim položajima, kakove sudbine! Hrvatski sinovi moraju svoja polja najprije topovskim tanetima izrovati, a tek onda moći će poći na njih blagoslovljenim plugovima, da ih izoru za novu sjetvu! Kraj nas šumi Drina...

Jedan musliman, izbjeglica iz nedalekog mjesta, — koje je dan iza ovog razgovora oslobodjeno — govori mi:

»Eto vidiš, ova brda bila su puna ovaca. Prava ti je milota bila pogledati ih, oble i debele ko da su od maslaca.« Sada su ta brda prazna. Možda kao tužna uspomena, mjesto nekadanjih bogatih stada pasu sada dvie mršave kravice na podnožju. Dječačić u fesu sjedi kraj njih... Možda se i on sjeća nekadanjih dana?... Pjeva tužno i tegnuto, ne pjeva nego se samo sjeća: Ni bajrami više nisu, kao što su nekad bili...

»E' jes' nisu nisu« — kaže moj subesjednik.« Ništa nije kao nekoć, mnogo, čovjek bi reko, sve nam propade«.

— »Nije tako brate! — Propade nam mnogo, ali ne sve« rekoh mu. »Mi svi nismo propali (nehotice mi pade pogled na most kraj nas, pokraj kojega je zaklano samo u mjesecu veljači ove godine oko 4800 Hrvata muslimana, a mnogi još napola živi bačeni su u Drinu) mi svi još nismo propali, naše njive i planine nisu propale, naša volja nije slomljena!...« Novi moj znanac me je pogledao, okrenuo se prema kraju iz kojeg je sa svim ostalim svojim susjedima (Hrvatima) morao izseliti, opet me pogledao i onda nakon par časaka izustio samo čvrsto — muškarački, junački — neslomivo: »Jes'!«

*

Nedaleko, uz obalu Drine vidim neki civil žuri prema vatri koju su naložili naši mladi legionari. Dodje do vatre, nešto vidim govori s onim mladićima i vraća se natrag. Digoh se da vidim što je to bilo. Odmah znam, muhadžir je. Odmetnici su mu poklali oko dvadesetak bliže i daljnje rodbine, medju njima i oca i majku i dva brata. Jedan brat je bio oženjen. Zaklali su mu ženu. Ostalo je samo troje djece. Sad su ta djeca kod ovog svog strica. Još troje djece ima on sam. Dakle: izbjeglica, čovjek koji je od svega spasio samo dvie kravice (one dvie uz koje njegov sinčić pjeva o bajramima, koji više nisu kao što su nekoć bili) i ima na brizi ženu i šestoro djece. Taj je siromah donio legionarima — čašu soli! »Trebat će im za večeru kaže«. Kaže jednostavno i skromno — kao da ne drhće u tim riečima najveća duša, veća i ljepša nego možda u najljepšoj baladi.

Zalaženje sunca promatrao sam od te vatre, večerajući s devetnaestgodišnjim momcima, koji se šale i smiju kao da su taman završili kosidbu. Nakon večere brzo se družtvo razilazi: treba pojačati straže; noć je, a k tome su odmetnici sinoć pokušali napadaj. Ostade samo nekoliko dočasnika. I oni se skoro dižu, — i oni stražare, Samo jedan crnomanjasti mladić od Daruvara ostaje sa mnom. Plamen grije, povlačimo se malo dalje, do povaljenog hrastovog debla. Sjedamo na nj... U sutonu sve postaje nekako gušće. I zrak i minute, i misli i osjećaji. Dan izmiče i čovjek počinje nekako kao ubrzano živjeti, da bi što više od toga dana još spasio, zadržao. Misli se izprepliću, osjećaji bujaju, časovi postaju mnogostruki!... Ali ipak, govori se — polako! Priča mi mladić.

»Znate, jedva čekam da netko dodje, pa da se mogu malo razgovoriti o stvarima o kojima inače samo neprestano razmišljam... Bio sam na iztočnom bojištu. Otišao sam tamo medju prvima. Bio sam tamo preko godinu dana, postao sam dočastnik, dva puta sam težko ranjen.«

Brananje...

Po riečima i izgledu mislio sam, da je bio student.

»Strojobravarski pomoćnik«, odgovori mi. Nasmije se malo:

»Niesmo vam mi tamo uobće radili po nekim zapoviedima. Išli smo svakamo natjećući se tko će biti bolji. Možda ćete se čuditi, ali kažem vam: Kad čovjek vidi ovaj naš grb na rukavu i sjeti se kako ga dugo nismo smjeli nositi, udje nešto u dušu, neko veselje koje se ne da opisati i u kojem se može sve učiniti!... Tako smo se i mi tamo borili. Onda sam odpremljen u bolnicu, a iza toga — kući. Kad sam došao kući začudio sam se kad su mi počeli pričati o partizanima. Čak da se bore za neku republiku kao što je Sovjetska Rusija. Ja sam odlučio (čujte ga sada, nije li to »pravi Hrvat?«) poći medju njih u šumu i protumačiti im kako je tamo u Rusiji. Mislio sam: možda će meni vjerovati, kad sam tamo bio. Dok sam se ja najozbiljnije spremao na taj put, navale jednu noć na naše selo. Odmah su počeli tražiti mene. Samo jednom zidu od štale imam zahvaliti da me nisu uhvatili. Drugi dan sam opet otišao u vojsku — shvatio sam, da se samo tako može s njima razgovarati, jer to njihovi vodje vrlo dobro znadu, kako je u Rusiji i oni baš hoće da i ovdje bude ovako. A koliko poznam iz svog kraja one koji su otišli medju te bande i koliko vidim ovdje, kad kojega zarobimo, i večini od njih ne bi imalo smisla tumačiti kako je u Rusiji, jer da Rusije i nema oni bi htjeli baš takovo stanje kao što je tamo, jer njima baš takovo nešto odgovara«.

Ništa na ovom mladom dobrovoljcu — dočastniku ne odaje da je sudjelovao u najtežim borbama, da je jedanput bio težko ranjen u nogu, a drugi puta težko pogodjen u lievi bok ležao u krvi, sam u nekoj jami, pred jarkom oko 40 boljševičkih vojnika, koje je pošao sa svojom strojnicom da zarobi misleći da ih ima mnogo manje i koji ga nisu samo zato pošli zarobiti, jer su se još uviek bojali njegove strojnice; ništa, nikakova uznemirenost, nikakva napetost živaca ne govori o podvizima tog mladića. On sjedi mirno, samo pogled mu je dublji od pogleda kakav se redovito susreće u mladih ljudi i čelo obilježeno oštrom okomitom crtom. Više nego na vojnika podsjeća taj mladić na radnika, koji sabrano radi svoj posao ili studenta, koji vrši posljednje pripreme za izpit. Dok on razlaže svoje misli, ja ga posve nehotice zamišljam opet u njegovu gradjansku po-

slu. Vratiti će se ovakovi, ovakovi kao ovaj dočastnik, vratiti će se opet u svoje radionice i urede, na naše njive i na naše škole! — Gdje oni budu, tu ne će biti nereda i uvreda, tu ne će biti starog duha, ni stare pokvarenosti, tu će biti prava, nova Hrvatska. Takvih ima mnogo, takovi su svi na bojištima za Hrvatsku — pred njima će uzmaknuti sve, kao što uzmiče i sada na bojištima, što ne misli pošteno, što ne će pošteno, što znade samo za sebe i svoj probitak, što ne misli i ne radi hrvatski.

Još jednu sličicu prije nego završim, razgovor s jednim legionarom, koji je prvi od hrvatskih dobrovoljaca na istočnom bojištu odlikovan željeznim križem. Sutra rano je navala i on je naročito razpoložen.

»Zdravo novinaru«, pozdravlja me iz daleka. Rukujemo se.

»Odakle si, brate?« pitam ja.

»Ja sam ti brate, da ti pravo kažem, od svakale.«

Gledam ga ozbiljno i smijem se. Sam nekako ne mogu pravo odrediti svoje osjećaje.

»Sam sam kao prst... Preko lica predje mu nešto kao blagoslov suze... Moji osjećaji postaju odredjeni.

»Partizani mi pobili dva brata,« nastavlja on. »Sve popljačkali, sve popalili. Ali opet mi nije ništa žao, glavno da je pobjeda naša. Licem tog junaka opet preleti bljesak čudne veselosti. Ja sam Hrvat i to samo mogu biti. Na to samo mogu misliti i tome se samo veselim.«

Posebna veselost vladala je medju nama. Veselost što prožima dušu i mišiće. Naš junak nastavlja: »Sad vam mogu reći i to da sam se oženio.«

Mislim, da se šali, ne vjerujem mu. Ali na ruci mu je prsten, a iz džepa vadi sliku. Liepo lice, ozbiljan pogled...

Čestitam mu.

»Živi sirotica u okolici Siska, samo 4 dana bili smo zajedno, navalili partizani i ja otišao u borbu i danas se još nisam s njom sastao. Ali neka, ma i još šest godina, samo neka Hrvatska bude na glasu!«... Tako je završio.

Dolazi satnik i zove ga za neke upute. Prije razstanka silom mi još turi u džep 2 cigarete. Zatim je otišao. Rano sutra ujutro je navala. Hoćemo li se još vidjeti? Možda da, a možda i ne... U isto vrieme narod je uzbudjen kao na blagdan: ta odmah iza vojske poći će i on — natrag, napuštenim, razrušenim svojim domovima...

O Hrvatska, zemljo patnje i ponosa!

P. b. ratni izvjestitelj: Franjo Trbuha

U oči povratka

I.

Prijatelju moj, prijatelju moj,
Čežnje plove u daljine kao oblaci nošeni od vjetra.

Ovoga jutra ti čuješ srebreni zov ceste i osjećaš kako se u tebi radja želja da podješ u krajeve prepune proljeća.

Ti bi mahnito trkao stazom, na kojoj si ostavio svoje djetinjstvo — mrtvo, ukočeno diete.

Mrtvo je tvoje djetinjstvo, ugasio se njegov krik, kao krik ranjenog galeba, koji je polomljenih krila pao u morsku pjenu.

Uzalud se tvoja duša pjeni i baca, uzalud se nadimlju tvoje čežnje u rosno jutro, — mrtvo djetinstvo prolazi tvojim siećanjem kao srebreni zov ceste kroz čisti jutarnji zrak.

Možda će pogled na galebove i na brodove u pospanim lukama opet oživjeti mrtvo, ukočeno diete, — i mi ćemo vidjeti dječaka na žalu, pocrnjelog od sunca, izgrižena od soli, gdje maše za brodovima, koji prolaze.

I naše će se oči ponovno izpuniti žarom i udivljenjem nad čudom, koje se zbiva u prostoru svjetova, a naša će usta mukom zamuknuti pred ponovnim uzkrsnućem.

Pred srebrenim svitanjem u mračnim dubinama jedno će znamenje bljesnuti kao munja i postati sveti znak u snovima proroka i pjesnika.

II.

Prijatelju i brate moj,
Pruži mi ruku i ne govori o gnjevu i ponosu što se skupio u grč i u suzu.

Ti nisi više nasmijan i opijen sunčanim svietlom. Crn si u noći kao noć. Tvoje mračno srdce nemirno je od svemirskih sila i ove noći ludo udara kao more o litice.

Prošlo je vrieme kliktanja i zanosa, pada večer, a tvojim nemirnim snom prolaze galije.

III.

Noćni je vjetar dolutao do nas i donio nam mirise slanih obala.

Naše se oči ponovno žare i naša krv plamti. Pred smrtnim licem mjesečne noći htjeli bi nestati u bezkraj i riešiti se proklete hajke.

Vrieme je, brate i prijatelju, da idemo kući, jer ova noć dira našu bol.

Prezrimo tugu prognanika, okrenimo lice od onih, koji plaču nad nama i skujmo svoju sudbinu.

Povratimo se rodnom kraju, uvali, odakle smo izčupani, pa potražimo zakopano blago.

Daleko za sobom ostavimo brigu, onako kao što brod ostavlja za sobom pjenušavu prugu, pa putujmo preko brda i dolina za veličanstvenim snom, koji nosi život mrtvoj uvali.

IV.

Oblaci se jate na zapadu, vjetar donosi mirise iz našega kraja, — ova noć sluti na dobro.

Lagano uznemirena voda odrazuje zagonetnu igru, olujne oblake i noć iza koje će zablistati naša zora.

Visoko nad oblacima huči nemirno nebo, a voda, puna mračnih nabora, očekuje naš povratak.

Prijatelju i brate, — pruži mi ruku.

Podjimo još prije nego zapljusne kiša i putevi postanu sklizki i blatni.

Novo će sunce sinuti iza kiše, zablistati u modrim ogledalima naših voda i pozdraviti naš povratak.

NIKOLA ŠABIĆ

BOJIŠTE — NOVINSTVO — KRUGOVAL
POGLED ŠIROM SVIETA

MIRNO U SUSRET SVAKOJ MOGUĆNOSTI

U svom razmatranju mogućnosti invazije u Evropu utvrdjuje veliki njemački tjednik »Das Reich« u jednom od svojih posljednjih brojeva sljedeća tri plana, kojima bi se mogle poslužiti savezničke sile, a koje tri mogućnosti izbraja i engl. nov. služba »Reuter«. To bi bili: 1. neposredna izkrcavanja velikog obsega na

mnogim točkama istovremeno sa velikom ofenzivom Sovjeta; 2. odlaganje navale na vrieme kad Niemci budu vezani jednom novom navalom na Lenjingrad, Moskvu ili Kavkaz; 3. stvaranje privremenih mostobrana na Balkanu ili kod Norvežke, dok bi se dalje odvijala zračna ofenziva.

Na pokušaj invazije u Evropu na bilo koji od ova tri moguća načina odgovara ovaj tjednik, da će neprijatelj u svakom slučaju naći sile osovine i Evropu pripravljenima. Sam »Daily Mail«, podsjeća ovaj tjednik, upozorava, da će »pokušaj izkrcavanja naići na kontinentu na snažan odpor«. »Daily Eäpress« podsjeća, da su do sada samo dva mala otoka osvojena, »New York Hebune« nazivlje Pantelleriu posve mjestnim uspjehom, koji za buduće dogodjaje malo znači, a »New York Times« ustanovljuje, da saveznici do sada nisu zauzeli još ni jedan prostor za odlučnu bitku. — Ovo nisu jedina upozorenja previše optimističkim »stratezima« savezničke pozadine da budu malo suzdržljiviji u svojim uličnim, novinskim i krugovalnim »invazijama«.

NA RATNOM POLJU

Na velikim svjetskim bojištima većih bitaka u ovome tjednu nije bilo. Na sjeveru Kubana u prostoru Beleva kao i u prostoru Orela i kod Iljmenskog jezera odbijeno je više neprijateljskih napadaja. Sovjeti su pretrpjeli težke i krvave gubitke. Zrakoplovi su opetovano napadali tvorničke uredjaje u pozadini neprijatelja i skupine brodova kod Astrahana s velikim uspjehom. Napadnuti su s uspjehom grad i luka Jeisk na Azovskom moru. Topničtvo je s velikim uspjehom udaralo na položaje, važne za rat u Lenjingradu. Njemački zrakoplovi uništili su jedan neprijateljski terpedo-brod i osam velikih teretnih brodova pred alžirskom obalom. Njemački zrakoplovi napali su nadalje luku Portsmouth i opetovano pojedine ciljeve u jugoiztočnoj Engleskoj. Iznad okupiranih područja, Njemačke i nad Sredozemnim morem izgubio je neprijatelj 98 zrakoplova. Samo u jednom danu, 26. lipnja oborilo je njemačko zrakoplovstvo na iztočnom bojištu 20 sovjetskih zrakoplova; kod toga je izgubilo samo tri svoja zrakoplova. Na zapadnom dielu Sredozemnog mora napali su, kako javlja Glavni Stan Vodje Reicha od 27. lipnja, njemački i talijanski zrakoplovni sastavi jednu neprijateljsku brodopratnju.

Zapaljen je jedan petrolejski brod. Prilikom napadaja, nastavlja se u istom izvješću, koje su britanski i sjeveroamerički lovački i bombaški sastavi po danu vršili na zaposjednutom području na Zapadu, neprijatelj je izgubio 14 zrakoplova. Nije se vratio jedan njemački zrakoplov.

KRATKO, ALI ZANIMLJIVO

Rumunjska vlada je zaključila pozvati sve djake visokih škola za vrieme velikih školskih praznika na vojnu službu.

Prema viesti »Daily Eäpressa« prekida Engleska svojom proizvodnjom cipela.

Indijski borac za slobodu svog naroda Subhas Chandra Bose, koji je boravio dulje vremena u Njemačkoj stigao je u glavni grad Japana Tokio, u vezi borbe za indijsku nezavisnost.

Pogranično područje sjeverne Sirije proglašeno je 200 km. u nutrinu, vojnim područjem.

Engleski feldmaršal Wavell imenovan je podkraljem Indije. General Auchinleck je imenovan njegovim nasljednikom u dosadašnjoj službi, ali ipak samo kao vojnički zapovjednik u Indiji, a ne kao vrhovni zapovjednik operacija protiv Japana.

»JOŠ NISMO NITI ZAPOČELI, MEDJUTIM . . .«

Prigodom svog promičbenog puta kroz Kanadu u gradu Quebecu rekao je lord Halifax medju ostalim sljedeće: »Predstoje nam težke borbe. Mi smo u sjevernoj Africi stvorili i ako kasno, ono ipak jasan položaj. Ali u Europi mi **još niesmo niti započeli. Medjutim su naši gubitci brodova sve veći, a njemačka vojska svojom snagom i djelatnošću pobudjuje osjećaj straha.** Osim toga moramo se boriti i s Japanom. Ujedno, dužnost nam je pomagati Čungkinšku vojsku, koja se nalazi u veoma težkim prilikama. Kraj toga mi moramo ponovno zauzeti velika područja, u kojima su se Japanci ugniezdili. To će svakako iziskivati velike napore, težke brige i muke, a prije svega i velike žrtve, ako uobće imade smisla i svrhe da nas dovede barem nekom uspjehu.«

Dok ovako govori lord Halifax, engleski ministar za prehranu lord Woolton je izjavio u poruci savezu škotskih sitničara u Glasgowu da još nema govora o izgledima za neko olakšanje prehranbenog položaja u Engleskoj. »Ne može se,« kaže lord Woolton, »nikako reći da je najozbiljnije vrieme već prošlo«. Da nije u Sovjetskoj Rusiji bolje što se tiče tog »ozbiljnog vremena«, t. j. pitanja prehrane, imamo, osim mnogih drugih dokaza, i ovaj zanimljivi dokumenat: u moskovskoj državnoj nakladi izašla je u više milijuna primjeraka **brošura s praktičnim savjetima za prehranu.** U toj se brošuri preporuča **sakupljanje raznih trava i biljaka, »koje su prikladne za izradjivanje proizvoda za ljudsku hranu«.** Mnoge biljke i trave, koje su dobre za prehranu, rastu, upozoravaju se u toj brošuri gradjani, u blizini raznih perivoja i vrtova u gradovima. U brošuri se dalje veli gradjanima sovjetskog »raja«, da je dostatna količina od 25 grama takove posebne trave, koja raste uz puteve i na dvorištima, i ta količina da će dati toliko vitamina koliko ih čovjek mora dnevno uzeti da bi mu dostajalo za život. Sovjetske novine »Trud« kažu, da će ovi savjeti mnogo doprinjeti poboljšanju pitanja prehrane i olakšanju obskrbe pučanstva. **Tako pišu novine u nekadašnjoj »žitnici Evrope«!**

POZADINA UPUĆIVANJA GENERALA AUCHINLECKA NA IZTOK

U vezi imenovanja generala Auchinlecka vrhovnim vojnim zapovjednikom u Indiji došlo je u svjetskom novinstvu do zanimljivih nagadjanja. Prema jednoj viesti lista »Folkets Dagblad« iz Londona, u Londonu se smatra to imenovanje dokazom, da je na sastancima izmedju Churchilla i Roosevelta u Washingtonu pobiedio američki pravac politike, koja smatra da je **važnije spriečiti slom Kine i ukloniti japansku opasnost, nego pokušati invaziju u Evropu.** U tom svietlu da treba gledati i upućivanje generala Auchinlecka na Iztok, koji je vjerojatno tamo upućen **ne sam, nego i s najvećim dielom svojih četa,** koje su se nalazile više na zapadu — u Siriji i Iraku. Prema spomenutom listu »Folkets Dagblad« prebačeni su i veliki djelovi engleskih vojska u Tunisu na Cipar, a jedan dio starih boraca VIII. vojske poslan je iz Afrike u Indiju. Prema svemu tome, smatra se u stanovitim londonskim krugovima, kako izvješćuje dopisnik spomenutog lista, da je invazija u Italiju i na Balkan nemoguća.

Prema viesti »Manchester Guardian« iz Ottawe izjavila je gospodja Čang Kaj Šek za vrieme svog boravka ondje, da bi, što se tiče Japana, udruženi narodi morali napasti ga s kineskog tla, ako ga uobće kane napasti. **Što se tiče protjerivanja Japanaca s jednog otoka na drugi, gospodja Čang Kaj Šek smatra, da bi ono trajalo veoma dugo, po njenom mišljenju možda 50, a i čak 100 godina.** U ostalom, upozorava dalje gospodja Čang Kaj Šek, Japanci poduzimlju sve, kako bi Kinu zavadili i otrgali ju od »udruženih naroda«. **Ako dakle netko na strani udruženih naroda drži da se Japanci mogu lako pobiediti, onda je on u velikoj zabludi.«** Tako završava gospodja Čang Kaj Šek.

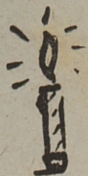
DIRLJIVA NADANJA I HRABRENJA...

Povodom druge godišnjice rata sila osovine protiv Sovjetske Rusije, objavio je moskovski krugoval posebno izvješće. U tom izvješću se govori razumljivim razmetanjima o »pobjedjivanju« kroz ove dvije godine, ali se uz sve to razmetanje ne može suzdržati od trpke rečenice: **»ali to ne dostaje za pobjedu.** Sada sve odvisi od toga, na koji će način saveznici izkoristiti povoljan položaj za stvaranje drugoga bojišta na evropskom kontinentu, jer **bez drugog bojišta pobjeda nad Njemačkom je nemoguća.«** Tako moskovski krugoval. Nadalje, prema jednoj viesti iz Mexika, izjavio je sovjetski poslanik Umanski u razgovoru s novinarima da Sovjeti »uztrajno« očekuju **stvaranje drugog bojišta u Evropi.** Prema viestima novinske službe »Reuter« sovjetski listovi opominju javnost da ne treba podcjenjivati neprijatelja, ali da se ipak treba pouzdati u sretan izhod ove borbe; **to pouzdanje da »pojačava spoznaja o velikoj vojničkoj moći zapadnih saveznika«.**

— Tako se dakle tješe Sovjeti. A što govore Englezi i Amerikanci? I oni se — tješe, i oni se pouzdaju, samo ne u **svoju** »veliku vojničku moć«, o kojoj govore sovjeti, nego — u veliku vojničku moć boljševika! Bivši poklisar Sjedinjenih Država u Moskvi Joseph Davies, na primjer, kaže u jednom svom govoru u Ohiu, da bi bez sovjetske pomoći oni, to jest Englezi i Amerikanci, dospjeli u ozbiljnu opasnost. Bez Rusije da ne bi mogli pomišljati na siguran mir. U nastavku svog govora, samo da bi utješio svoje sugradjane, bivši poslanik u Moskvi Davies čak i **izpravlja same Ruse,** pa, dok oni govore da svoje pouzdanje **»pojačavaju«** spoznajom o »velikoj vojničkoj moći zapadnih saveznika«, on kaže **da se boljševici pouzdavaju u svoju crvenu vojsku i u sebe same.**

Tko se, na koncu, u koga »pouzdaje«? Vjerojatno nitko ni u koga, vjerojatno mnogo ne vjeruju niti Englezi i Amerikanci Rusima, niti Rusi Englezima i Amerikancima, ali hrabriti se ipak treba nekako, pa se i hrabre ovako dirljivo.

MAJSTOR IZRAŽAVANJA

U gore spomenutom govoru iznosi bivši američki poslanik u Moskvi Davies i mnoge druge svoje dojmove, koje je nedavno stekao u Moskvi, kad je tamo bio kao Rooseveltov osobni izaslanik. Posve otvoreno on ruski narod nazivlje »napaćenim«. Znači dakle da je ovaj rat strašno pogodio Rusiju kad sam J. Davies ne može to posve prešutjeti. Kaže dalje da gotovo svaka obitelj u Rusiji oplakuje nekoga, koji joj je poginuo u ovom ratu, da gubitci medju vojskom i gradjanstvom iznose čitave milijone, a što se morala tiče, rekao je tek — da mu se **čini,** da je veoma visok. Premda svi govore o Rusiji kao o nekom neizcrpivom vrelu bogatstva, on ipak kaže za »neke nestašice« da su razumljive, a što se tiče hrane, kaže da »se može reći da je stanovničtvo (tek) **većinom** dovoljno hranjeno«. Ovo »može se reći« i »većinom« može se mirne duše shvatiti kao: »na žalost treba priznati«, i »tek manjina« i t. d., jer tako, kao što govori ovaj Amerikanac, uviek se govori kad se hoće nešto zataškati ili ublažiti. Što se tiče očekivanja budućih dogodjaja, gospodin Davies kaže sljedeće: »Rusi ne podcjenjuju sile, za koju misle da još postoji u njemačkom ratnom stroju. **Oni na nju gledaju sa zebnjom, ali bez straha.«** Doista, majstor izražavanja! Rusi gledaju na njemačku oružanu silu bez straha; ona zebnja dolazi vjerojatno od osjećaja snage i sigurnosti!

GOSPODIN DAVIES I NJEGOVI »DOKAZI IZ PROŠLOSTI«

U nastavku svog govora gospodin Davies se je osvrnuo i na sovjetski ugovor s Englezkom, te na obećanje Sovjeta i izričitu Staljinovu izjavu u pogledu neuplitanja u unutrašnje poslove drugih država. Očito ne htijući tražiti dokaze u sadašnjici, koja pokazuje da se Sovjetska Rusija uz sve izjave svog diktatora i te kako upliće u prilike drugih država i zemalja, pa čak i onih zemalja, kojima je te izjave dala, gospodin Davies je posegnuo u prošlost, te kaže da u prošlosti nalazi »dokaze da se Sovjetski Savez drži svojih obećanja i da stoga postoje svi razlozi zašto bi Udružene Države ne samo morale vjerovati tim uvjeravanjima, nego takodjer i podieliti Sovjetskom Savezu poštovanje i povjerenje, na koje on ima pravo«. Joseph Davies bi trebao u tom slučaju protumačiti što znači napadaj Sovjetske Rusije na Finsku i na Baltik; na Rumunjsku i Poljsku, što znači komunistička promičba u Englezkoj, komunistička promičba u Sjedinjenim Državama — koja je čak izazvala prosvjede sa strane Amerike; što to znači, ako to nije kršenje »danih obećanja sa strane Sovjeta«.

Vrlo je upadno kako Englezi i Amerikanci laskaju Sovjetima, kako nastoje dirnuti ih svojim pohvalama, dok se ovi tek kadkad jave i to samo suhim i odsječenim: Drugo bojište!

JEDNI RADE, DRUGI SE BORE – NEZAVISNU DRŽA

DANAS HRVATSKI RADNIK ZNA ZA KOGA RADI. DANAS MU JE JASNO, DA NJEGOVA MUKA, NJEGOV ZNOJ I TRUD SLUŽI NJEGOVOM NARODU I NJEGOVOJ DOMOVINI, KOJA ĆE NJEMU I NJEGOVOJ DJECI STVORITI BOLJI ŽIVOT.

TAMO NA JUGU UZ MORE KAO I PO BOSANSKIM BRDIMA BDIJU HRVATSKI VOJNICI NAD IMOVINOM I ŽIVOTIMA I GRADJANA. NJIHOVOM BORBOM I NJIHOV ĆE U MIRU HRVATSKI SELJAK NAGRADU S

RE — SVI ZAJEDNO IZGRAĐUJU RŽAVU HRVATSKU

MA HRVASKIH SELJAKA OVIM ŽRTVAŃIA POZUTI U SVOJIM ŽULJEVIMA.

KADA MINE OPASNOST, ODLOŽE SE PUSKE, A PRIHVAĆAJU KOSE. BORBA I RAD UJEDINJUJU SE ZA DOBRO NARODA. USTAŠE PREDNJAČE . . .

BILJEŽKE S TERENA

1. Dječje sirotište pod Plješivicom

Država ne će bezprizornih. U ratu i nestašici gdje veliki prosvjetni zavodi prestaju raditi ili smanjuju broj svojih pitomaca, država sabire djecu poginulih, izčezlih i nemoćnih u svoje domove, gdje će im bez obzira na račun i žrtve dati čovječanski odgoj.

Neprijatelj uljudbe nije zadovoljan.

U mirno sirotište pod Plješivicom provaljuju jedne noći razbojnici. Rušitelji mira ne štede niti nedužnu djecu. Pred djecom, koja drhture od straha i zime, održati će sada odmetnički harambaša propovied:

»Djeco, mi ćemo vas sada odvesti sa sobom u šumu. Tamo barem ne ćete postati ustaški razbojnici...«

Iz skupine na pola odjevene siročadi javlja se smioni glas:

»Mi već jesmo ustaše!«

2. Partizanska škola

Školu su zapalili, učiteljica pobježe. Sada će jedna drugarica »prosvećivati« hrvatsku mladež.

Oboružana velikim samokresom, zaražena kao zadnja prostitutka, pokušava crvena djevojčura naučiti hrvatsku djecu pjevati boljševičke pjesme. Prozori bivšeg župnog dvora su otvoreni, da sviet na polju čuje kako drugarica uči njihovu djecu.

»A sada, (nakon tričetvrt sata znojenja), zapjevajte svoju najdražu pjesmu...«

»Paveliću, ti si naša dika...« gromko pjevaju mali Ličani, da se ori selom i gorom.

3. Razgovor u aprovizaciji

Postoji pet različitih kotlova partizanske aprovizacije u Slunju. Prema činu i protekciji prehranjuju se borci za jednakost. Protekcija i tu ima prvu i glavnu rieč.

Ustašku mladež prisilili su, da guli krumpire i obavlja sve pomoćne poslove.

Djeca za uzvrat partizanima poluglasno pjevuše hrvatske pjesme. Dolazi drug »komandant« okićen zviezdom na rukavu.

»No, djevojko, koji ti se više svidjaju činovi, naši ili ustaški?«

»Ustaški, komandante!!! sliedi neustrašivi odgovor.

»Izbit ću ti ih olovom iz glave!«

4. Mimohod u Bihaću

Antifašistički kongres u Bihaću. Nakon toga imao je sliediti svečani mimohod. Morala je doći sva mladež ustaškog Bihaća.

Kad je mimohod krenuo, zgranuše se organizatori.

Nepregledno mnoštvo crnih rubaca u pogrebnoj povorci vuklo se je gradskim ulicama. Nit se ću pjesma nit poklici. Zastave su visjele na pola stiega.

Inače objestna i razpjevana mladež, naučena nositi šarene rubce i odjeću, sada je prolazila kao na nečijem pogrebu.

»Izgubili smo politički taj kraj« odpljucnuo je trpka srca šef propagande.

To je bilo mjesec dana prije sloma »partizanije«.

5. Gostionica u S.

Nedjelja prije podne.

Jedina gostionica u kojoj je ostao krugoval. Pred vratima na straži stoji »drugar«. U kući gradjani pijuckaju i šapuću. Kazaljka je na Zagrebu. Prienos radničke proslave. Završava s himnom.

Svi gosti dižu se kao jedan i podižu ruku na pozdrav. »Drugar« na straži je primjetio, ulazi u gostionicu. Seljaci, većinom mladići stoje netremice uzdignute desnice, ne »Smrt fašizmu«, nego za Poglavnika i Dom Spremni!

6. Tuga majke

Crvena je kuga otjerana daleko preko brda. Majke zavijene u crno tuguju za svojom djecom.

Stojim pred zasipanim bunkerom, koji je partizane stajao toliko krvavih glava. Dolazi starica, vid joj se muti od suza. Sa zetom je prekopala sve grobne jame. Četvrtog najmladjeg sina traži.

Vranduk

KAD HRVAT UMIRE

Stari mu je otac pisao, da dodje na svaki način. Želi se s njim pozdraviti i vidjeti ga još jedanput, jer osjeća, da će se rastati za uviek. Ako mu zapovjednik satnije ne dade dopust, neka ode do zapovjednika pukovnije i pokaže mu list. »Kaži mu, piše stari, da ti je otac siedi hrvatski domobran, koji je ovog proljeća doživio svoje najsretnije dane. Reci mu, da sam star i nemoćan, a uz to i težko bolestan, pa prije smrti želim vidjeti tebe, svoga jedinca.«

Ivan je poslušao očev savjet. Zapovjednik ga pustio i rekao mu, da i u ime njegovo pozdravi oca, ako ga nadje u životu. Sada žuri kući. Znade da će ga naći u bolestničkoj postelji, puno slabijeg, nego što ga je ostavio. Bojao se, da će se to dogoditi dok je on u vojnici ...

A je li otac doista težko bolestan? Da nije moguće listu uzrok kakav važan pošao, koji oni ne mogu obaviti bez njega. Možda je to pisano samo onako, da bi ga pustili.

Obuzet ovakovim mislima žurio je Ivan kroz noć. Hladni, snieżni vjetar govorio je o zimskim danima. Znao je on to i brinuo se za svoju obitelj, koja ga čeka tamo daleko u brdima. Žena će mu se potužiti. Reći će, da je ocu došao već kraj, da on ne može ostati sama, sa tri male curice i kućom bez hrane.

Otac mu je doista bio star. Ali dovoljno je bilo i to da je sjedio kraj kamina i svojim unukama pripoviedao o težkim danima, borbama i pobjedi. Tri djevojčice, od pet i sedam i jedna od devet godina gledale su ga kao neprirodno biće, kojeg su se bojale i silno ga volile u isti mah. On je u ovo zadnje doba, dok je Ivan bio u službi domovine, za kuću značio sve. Snaha mu se gotovo ništa nije ni brinula. Ta ima muška glava u kući.

Nedavno mu javiše, da je stari jako oslabio. Više ne može ni sjediti. Legao je i iz dana u dan sve mu je gore. Sada mu i sam piše da dodje. Valjda, da mu preda snahu i unučad.

Ponoć je bila već prošla, kad je Ivan zakucao na vratima svoje kućice. U njoj je gorilo svietlo. Ušavši u kuću i pozdravivši se sa ženom, svrati pogled na bolesnički ležaj svoga otca. Ovaj ga nije primjetio. Po izrazu ženinog lica vidio je, da je starom težko.

Pridje postelji i pozva tiho:

»Tata! Tata!«

Starac otvori oči, pogleda ga i zapita drhtavim glasom:

»Sinko, jesi li došao?«

»Jesam, tata.«

Pri tom učini pokret, koji je pokazivao, da se želi podignuti. Ivan mu pomogne te se stari podiže i osta sjedeći.

»Ha, Antin ustaša! Neka, sinko, neka. I ja sam bio vojnik. Želio sam da postanem hrvatski borac. Čeznuo sam za slobodom.«

Stari je izgovarao ove rieči prateći ih dubokim, sjajnim pogledom. Kao da je htio reći nešto više nego što je rekao. Izgledao je slabo. Oči su mu upale duboko u duplje, lice mršavo, koža naborana. Bieli, pali brkovi skrivali su mu upala usta, čije su ustnice drhtale. Očito je, da bi starac želio puno toga reći, ali da to zahtjeva dosta napora.

»Kako je, sinko, tamo? Ima li što novo?«

»Pa, tata, nema ništa ... Mi čuvamo domovinu. Drugo ništa ne znam.«

»Da, jeste, sinko ... Nitko ne zna što će biti ... samo onaj gore, na nebu .. znade. I on će dati, pa će dobro biti ...«

Starac opet leže. Lice mu je odavalo bol, kojom se borio. O tome je šutio. Ivan mu namjesti jastuk, stojeći uza nj.

»Sjedi,« reče mu otac.

Žena primakne stolicu i ovaj sjede. Vani je puhao vjetar. Prozori su se tresli.

»Kako je vani?« upita stari.

»Vrieme je slabo,« odvrati sin.

»Slabo, slabo ... Slušaj, sinko. Je li? To tebi ne smeta!? ... Za to se ne brini. Kuća ti je dobro ugradjena. Ne brini. Idi ... i budi veseo ... jer to ti je dužnost ... Išao sam i ja ... Puno sam išao ... Daleko ... Ali nisam mislio na sebe ... Ni na to, hoću li ostati živ ... Ni na to što rade moji kod kuće ... Mislio sam samo jedno ... da mi je doživjeti da Hrvatska bude slobodna. I uviek sam se za to molio Bogu ... I znao sam da će tako biti ... da će nam On pomoći ... i eto ... Pomogao nam je ... Došao sam kući živ ... Sada sam sretan, da mogu mirno živjeti i umrieti ... pod svojim krovom ... u slobodi ...

Težka su vremena ... Ne ću doživjeti ni vidjeti što će dalje biti ... Ali, ti znaš, da se za slobodu naših polja i brda puno krvi prolilo ... I da ću ona pripadati ... uviek ... onome, tko je za njih trpio ..., tko je za njih umirao ... čija su uviek bila ... Sinko, tako će biti, jer tako pravda hoće ... Tako Bog hoće ... Težko nije. Čovjeku je uviek bilo težko umrieti ... Ali, dosta se i živjelo ... I mnogo se proživjelo ... Hvala Bogu, kad sam doživio, da svane i drago sunce naše slobode ... Ti se sjećaš ... kad su me ono, predprošle zime srbski žandari iztukli ... jer me je netko tužio ... da sam bunio ljude ... Tukli su me, a ja sam im rekao ... kako ste došli, tako ćete i otići ... I otišli su ... a mi smo ostali ...

Eto ... zvao sam te, da te vidim ... i da ti to kažem ... Za kuću se ne brini. Žena ti je, hvala Bogu, pametna, znat će djecu naučiti ... A ti ... idi, sinko, u Antinu vojsku ... I ako zatreba ... branite ... ne dajte ... Na vama je da održite ...«

Starac zašuti. Oči su mu se sjale. Disao je težko, gledajući sina, koji se, uzbudjen duboko zamislio.

TONE VAJKER

»Šestnaestgodišnjak uzeo je pušku i borio se do kraja. Ne znam što je s njime. Sad ću još ovdje kopati. Sinoć je rieka izbacila truplo bez glave. Mislila sam da je moj sinak. No onaj je imao na sebi domaću košulju i uzicu oko vrata. Po tom sam znala, da nije on«.

Prekopala je bunker. Pod kamenjem ležali su samo ubijeni partizani.

Sutra će junakova majka platiti crnu misu za sina, a crni će rubac ostati na njezinoj siedoj kosi, dok je srce za djetetom ne izda.

7. Razgovor u stožeru

a. Treba omogućiti radničkoj djeci liečenje u oporavilištima.

b. Bosima cipele i po mogućnosti odjeću.

c. Pohoditi ranjenike i tješiti ih.

d. Pomoći djecu i obitelji zaludjenih i zavedenih.

d. Posvetiti brigu svojoj izobrazbi i tjelovježbi.

f. Raditi u školi, raditi kod kuće, raditi u pokretu i onda redom izpuniti od A do Ž sve točke svoga programa!

8. Razgovor na korzu

»Jesi li čula Nely jučer šlagere iz Londona?

— Ah nisam, bila sam jučer ujutro na tenisu, popodne na kupalištu, a na večer smo išili svi zajedno u Grill ... Bilo je divno, došli smo doma poslije redarstvenog sata.

— A ti? Ideš u vojsku?

— Ma, kakvi, već hvatam veze kako ću se izvući. Nego reci mi radije gdje ću na šverc dobiti englezerice ...

I t. d. i t. d.

Čavrljaju, čavrljaju, ti univerzalni zeleniši, uče se varati i zabušavati, dok im jednoga dana racija ne dokrajči njihovu životnu dosadu i pošalje ih tamo, kuda spadaju.

Ž.

Na logorovanju

U ljetu 1942. godine u Krapinskim Toplicama održano je prvo logorovanje srednjoškolske satnije Ustaških jurišnika. Uz temeljitu vojničku prednaobrazbu, Jurišnicima je pružena prilika bratske povezanosti. Na povratsku s logorovanja ponieli su niz vedrih i veselih zgoda, koje je jedan od njih pribilježio za naš list. Jurišnici ustaške mladeži za koju godinu postat će pripadnici postrojbi Ustaške vojnice.

Sa podvostručenim poletom i puni vedrog optimizma, kako se to obično kaže, mi smo od pola osam, a sad je već i četiri poslije podne, očekivali kamion, koji će svaki čas stići, da nas odveze na logorovanje. Uzput je polovica čarkara naučila kako se slaže gunj, zatim da šatorsko krilo, a ne masne kratke hlače dolaze na vrh telećaka, i još mnogo pametnih i korisnih sitnica. Kad su dakle svi telečaci izgledali jednako posjedali smo na sanduke i kotlove poljske kuhinje i čekali začarani kamion. No, malo pomalo ljudi su počeli sumnjati u točnost upravljača toga dolazećeg samovoza. I kad se sumnja proširila na sve one, koji su računali na vožnju u njemu, i mi se stali ogledavati za mjestom, gdje ćemo noćas razapeti šatore, našao se kamion. Bez obzira na upravljačeve prosvjede, da on upravo namjerava voziti krumpir, a ne nas, utovarili smo ono brdo sanduka, kotlova, kanti i štapova, pa se na koncu popesmo i mi na prepuna kola. Upravljač se mračna lica vrzao oko zarobljenog samovoza, a zatim se utrpao u svoju rupicu kod stroja i rekao: »Vozim, makar si svi polomili vratove.« Samovoz je zaurlao i krenuo na sveopće zadovoljstvo svih gore nanizanih . . .

Obasipani prašinom, za koju se poslije ustanovilo, da je brašno iz probušene vreće, uz pjesmu i tri kvara na otvorenoj cesti, stigosmo napokon na mjesto. Upravljač i dva njegova pomoćnika izbacili su naše sanduke brže bolje na cestu, i kunući što ih je djavo baš na nas nanio, odvezoše se u potragu za svojim krumpirima. Mi pak ostadosmo na mjestu, gdje je trebalo podići logor.

Budući da je bilo već prekasno za postavljanje šatora, odlučeno je, da ovu noć prespavamo u praznoj kući blizu logorišta. Kad je naskoro pala noć, duboka i tiha, sve je utonulo u mrak i samo je još s verande slabo svjetlo svjetiljke padalo na tridesetak jurišnika, koji su se omotani u gunjeve smjestili u travi. Straže na uglovima kuće budno su gledale u mrak prve noći na logorovanju.

PRVI UTISCI . . .

Malo pomalo život u logorištu teče sve sredjenije. Šatori su na brzu ruku postavljeni, i svi smo se smjestili kako smo najbolje mogli. Tu doslovno čovjek onako spava, kako si prostre. Ja sam na primjer slabo spavao, jer sam zakasnio na dieljenje slamarica. Još nije ustanovljen dnevni red, pa se čitavog dana nas tridesetorica vrzemo posvuda naokolo. Svaki provodi u život svoje ideje s ciljem poboljšanja stambenih prilika. Kotlovi su već dobrano prikriveni čadjom, a kuhar i njegov pomoćnik već su navukli na se bies cielog logora. Posve je naravno, da se na opskrbnog mora uviek tužiti. To je pravo i dužnost svakoga, koji jede iz zajedničkog kotla. Obskrbni je najomraženija pojava u logoru, a njegovo se ime dovodi u vezu s kantom pekmeza i sličnim nikad kušanim djakonijama. Trojica oko kuhinje čine kastu preziranih, ali ipak takvih, s kojima je dobro biti u prijateljstvu.

Osim slanine, koju je »Zlevka« spremio kod obskrbnoga, a ovaj pak nepovlasno podijelio službujućem roju, koji je ostao jednom bez večere, izbijaju neprestano nemiri zbog čuturica i šolja. Savezno s time dogadjaju se u logoru cielo vrieme svakojake nepravde i nasilja, te bi bilo dobro, da se svaki na svoju šolju odmah podpiše i da je poslije ne da iz ruke ni za živu glavu.

Inače nijedan jurišnik nije u tim danima, koji su najbrojniji različitim doživljajima propustio priliku, da se u svim stavovima i prilikama fotografira. Stoga od jutra do mraka izmedju šatora odjekuje zaglušno škljocanje. Zato se ne treba čuditi, ako čovjek nabaše na šator, pred kojim sjedi gazda, iznio svu spremu na sunce, posudio po cielom logoru oružje svih vrsta i kalibara i čeka, da bude slikan. Dva šatora dalje se čudite, zašto onaj momak sa svijetlom kosom drži neumorno već pola sata praznu šolju na koljenima, a žlicu kod ustiju. No, ne čudite se, i taj se slika.

Niti tri defekta za redom, ni mračno lice upravljača samovoza, ne mogu umanjiti dobro razpoloženje tridesetorice jurišnika. Za vrieme dok se kvar popravlja, upravo još ima vremena za jedan snimak. Treba ga izkoristiti! . . .

. . . I PRVE NEUGODNOSTI

Kada pak po danu pada kiša, vrlo je neugodno. Čovjek je cieli dan vezan za šator. Onda obično prekapa po telećaku i krušnoj torbi, ne bi li našao nešto za žvakanje. Uz to vadi kakve novine prastarog nadnevka, samo da nešto čita. Susjedi se dovikuju, ali im napokon i to dojadi. Tada ostaje kao jedina veza izmedju pojedinih šatora konopac za rublje, posve protupropisno razapet, na vrhovima susjednih šatora, po kojem onda kližu kapljice kiše i rasiplju se po razmekšanom tlu. Dosada i umor sklapaju oči, a po platnima, napetim od kiše bučno padaju kapi.

Proživjeli smo već kišu. To nas je nagnalo, da preuredimo šatore. Te je naime noći prodrla voda u naše kućice. Kroz »džepove«, koji su od reda krivo sašiveni, slievali su se potoci kiše. To nas je prisililo, da noću pronalazimo sve razpoložive posude i smještamo ih pod otvore na šatorima. Ja sam pobrao čak i susjedovu šolju i stavio je iznad glave. U jutro bila mi je glava u vodi. Kad je šolja bila puna, prelila se po meni. Posljedice su sliedile: temeljito sušenje prtljage, jedan razmočeni kruh, pokvarena frizura i jedno izkustvo.

U jutro nakon kiše imali smo riedki užitak gacati po mljackavom blatu, dok je straža sušila odore i bjesnila zbog razmočenih izkaznica po džepovima. Dugi »Zlevka« zahtjevao

je nakon toga, da dobije svoj posebni šator. Njegov slučaj bio je jasan. Ako mu je naime u zajedničkom šatoru glava stigla pod pokrivalo, noge su virile napolje. U protivnom slučaju stradala je glava, koja je dopirala točno u jarak za odvodjenje vode.

Kava je bila izpod kritike, što je još povećalo nerazpoloženje, koje je uviek poslije kiše daleko izpod razine morske.

Mile, najmladji pripadnik satnije, opet je pričao i vikao cielu bogu noć. On uviek proživljava u snu minuli dan tonfilmski, tako da-i straže noću u velikom luku zaobilaze njegov šator.

U prva tri dana svi smo se već pomirili s time, da će kava u jutro sniziti dobro razpoloženje daleko izpod razine morske. No to će trajati samo dotle, dok kuhari udju u „formu". Ali tada! . . .

U LOGORU SVE U REDU . . .

Dani sada već teku po dnevnom redu, koji se negdje sastavio. Službujući rojnici još ga niesu upamtili i znaju tek da dan počinje budnicom. To je u vojsci: kod drugih ljudi dan počinje sa zorom ili budilicom. Tada iz šatora izviruju ruke i još ukočeni prsti otkidaju dugmeta. Opet počinje novi dan. Trubač je najpsovanija i najgladnija osoba logora. Ne znam postoji li tu kakva dublja veza. Osim najgladnijega imamo i najpospanijega čarkara. Taj ne budi ujutro nikoga, ali se bies često svaljuje na njega. Ako ga naime pošalju po vodu za kuhanje, posve sigurno da će na zdencu zaspati. Inače spava za stolom, u nastupu, ujutro i naveče jednako je pospan. Srećom ne diže on zastavu, jer bi ta vjerojatno ostala na pola stijega. Sto posto sigurno, da bi barjak zaspao.

Ujutro kad sunce izlazi, diže se zastava. Tako to stoji u dnevnom redu. Iza budnice svi se oblače, slažu šator, da se prozrači, a zatim dolazi dizanje. To je najsvečaniji dio dana. Inače se riedko kada sakupe svi pripadnici podpuno spremni. Odkad smo na logorovanju sastavili su pojedinci iz svojih odora četiri ili pet kombinacija. Jedna vriedi za šumu, u drugoj idemo na sir i vrhnje u obližnju gostionicu . . . uopće sad je već sve točno odredjeno.

Poslije zastave dolazi već spomenuta kava. Zatim na rad! Službujući roj cjepa i ruši drva, čisti logor, sprema logorsku vatru i obavlja množtvo drugih sitnica. Ostalo vrijeme odpada na vježbe, odmor, čišćenje oružja, i da ne zaboravim, na šivanje dugmeta po šatorima. To nije tako neznatna stvar kako izgleda. Poslije kiše platna su jako napeta i svaki ulaz ili izlaz popraćen je odkidanjem gumba. Ako se ne pokidaju svi, a ono barem svaki drugi ili treći. Po nepisanom zakonu drugovi jednog šatora šivaju gumbe naizmjenice. Inače je zapovjednik mogao sa zadovoljstvom unieti u dnevnik: U logoru sve u redu . . .

NOVI DOŽIVLJAJI

Dobili smo goste! U logor su došli predstavnici Hlinkove mladeži, i savezno s tim je Pivi, jedan od najmanjih u logoru, tumačio svakome, koga je uhvatio: »Čuj, moraš zapamtiti! Ak te koji zapita: kak se volaš, to znači, kako se zoveš. Ne, stvarno . . .« I on odlazi dalje duboko uvjeren, da ćemo njegovom lekcijom moći povesti s braćom Slovacima obilnu konverzaciju. Moram napomenuti, da me ipak ni jedan to nije zapitao. Šteta!

Kad su Slovaci došli, naučio sam, da se kod njih nešto potvrdjuje sa »ano«, i rečenicu »Slovenska Štat djakuje«. To piše na njihovim prstenima, koje su dobili od države za poklonjeno zlato. Dopalo mi se što su mnogi od njih imali takvo prstenje, pa sam upamtio ovu rečenicu.

Pokazali smo im jednu bojnu vježbu. Cielo sam jutro pravio sliepe naboje za taj slučaj. Bili su oduševljeni, kad smo se mi nakon »žestoke borbe« i strašne pucnjave vadili iz potoka mokri do pojasa. Bilo je inače divno, ali ja sam tri dana sušio svoje cipele.

Jednoga jutra posjeti naš logor momak u crvenoj majici s aparatom preko ramena. Došao čovjek da okusi malo logorskog života i već u džepu stišće grčevito olovku, a u mislima slaže jednu uspjelu reportažu. No, težko je, da će iz toga što god biti. Čim je došao, izgubio je poštovanje, koje je u prvi mah ulio aparat preko ramena.

Usred logora bile su složene puške tri po tri, i on je u želji, da se pokaže obavještenim, prišao, taknuo čeličnu ciev i rekao:

»A to su zračne puške, zar ne?«

Zbog toga ga ciela satnija omalovažuje i pače oni, koje zovemo kratko krumpiraški roj. Utisak nad ovim došljakom nije popravljen čak ni onda, kad nas je momak u crvenoj majici pokušao nahraniti svojom pričom o vlastitim ratnim podhvatima i sjećanjima iz borbe, ne znam gdje. Kad je još pokušao pokuditi i hranu, izbacili smo ga. To je dozvoljeno samo logorašima! . . .

Poslije podne imamo slobodnog vremena, ali moramo ostati u logoru. U vruće dane polieżu ljudi na strunjače u šatorskom hladu i razmišljaju. Sjećaju se tada doma, obitelji i lica im se vedre. Svak ima za taj čas na zalihi nešto, na što bi se izplatilo misliti. Nekome ta sjećanja dolaze pred oči u plavoj haljinici i s velikom svjetlo-plavom vrpcom u svilenoj kosi, drugome prelivena čokoladom s utisnutim lešnjacima. No u to nije zgodno sad ulaziti. To su privatne stvari.

Kuhar, njegov pomoćnik i obskrbni čine u logoru kastu preziranih, ali ipak takvih, s kojima je dobro biti u prijateljstvu. Onaj prvi upravo je došao u priliku da se osveti. Pred njegovim nasiljem je i zapoviednik nemoćan.

JEDNA SLAVNA VEČER

Oko kuhinje sakupio se cieli tabor. Peku se palačinke! To je dogadjaj, koji ne može ostati nezapažen, pa su se svi sakupili oko kuhara, svi bi rado nešto pomogli. Tek dvojica rade u logoru. Oko šatora treba izkopati odvodne kanale i ona dvojica se marljivo latiše posla. Uto već pade i večer i na nebu se pokazuju zviezdice. Složivši se u tome da bi za danas bilo dosta, ona dvojica takodjer prilaze k vatri. Tamo ima nekoliko novajlija, a te se može kadkada upotriebiti posve korisno.

»Vidiš li onaj šator? Treći na lievo od kraja?« pita jedan od one dvojice najmladjeg pripadnika, jer je taj obično »na razpolaganju«.

»Vidim.«

»Sjajno! Idi tamo, pa ga do kraja svrši.«

Momak je otišao. Začas se vraća. »Sve je u redu,« javlja on i zauzima svoje staro mjesto blizu vatre.

»Sumljiva brzina,« misli u sebi Marijan, i sam ide pogledati njegov posao. No, tamo više nema šatora. Tek se u travi nešto bieli.

I dok Marijan slaže porušeni šator, ima vremena razmišljati o ograničenosti pojedinih ljudi. Uostalom, postalo bi predosadno, kad bi svi bili jednako pametni.

*

Ljudi se uviek bave idejama. To je sve liepo i hvalevriedno. Ta, da čovjeku ne padaju na pamet ideje, on bi još i danas trčao po prašumama s toljagom u ruci pred divljim zvjerima ne znajući što da s toljagom počne. Ali je zato ne manje neoprostivo, ako se netko bavi pogibeljnim idejama. Kod nas se i takvih našlo. Ovaj put je netko dao ideju za kupanje naveče. Poljevani kišicom, s ručnicima oko vrata trčali smo u potragu za tim potokom, u kojem bi se moglo kupati. Nakon što smo tako izranili noge po šljunku, ustanovljeno je, da smo otišli predaleko. Vratiti smo se i naišli na tekuću baru, čije se blatno dno nije moglo dokučiti od silnih travarina i žabokrečina. Uzalud je autor te zloglasne ideje na čelu sa zastavnikom zagazio u mlaku. Dobar primjer nije imao učinka, i trideset pari bosih nogu zatoptalo je natrag u šatore. I dok su još zastavnik i onaj drugi vadili noge iz dubokog blata, u daljini je zamiralo otegnuta pjesma bez kraja:

»Ide prva kamila,
ide druga kamila . . .«

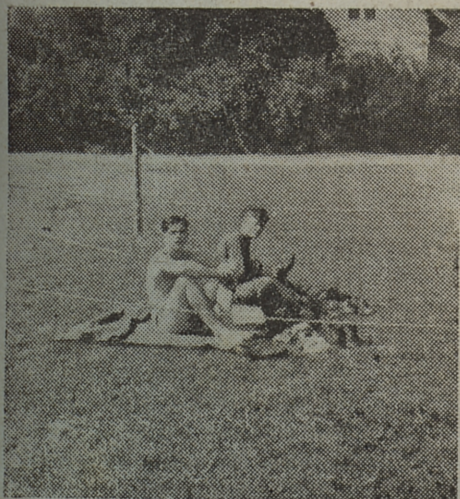
Nikada čovjek ne zna, što donosi drugi dan. Još jučer pjevao je ovaj jurišnik zajedno sa ostalima tri puta prije jela taborsku: „Oj junaci taboraši . . . .” Danas pjeva on: „Na rastanku smo”, i sprema u džep otvorenu zapovied. Treba se preseliti u drugi logor Ustaških jurišnika.

U SVIETLU TISUĆU ISKRICA

Sjene i svjetla od tisuću varnica što lete iz ognja posred logora igraju po šatorima, mjesec izplovio na nebu, a mi sjedimo uz vatru, gledamo pobožno u klade što izgaraju i pjevamo. To su časovi, koji mogu najviše povezati drugove medju sobom. Uz logorsku vatru bliže smo jedan drugome po osjećajima, nego u dnevnim brigama i zadatcima. Pjesma nas spaja, mi joj se predajemo.

Onda oganj malo pomalo postaje manji, a sjene se jedna za drugom odvajaju od ognja prema šatorima. Drugi ostaju još malo, šale se, pričaju. Po gdje gdje izviri koja glava iz šatora. Netko još nije rekao sve što je htio. Onda polako postaje tišina. U šatorima je prijatno, u tami se povlačimo na svoje ležaje, i krila se zakopčavaju. Iz glavnog šatora čuje se poznati glas: »Daska« se javlja na prijavak i traži dozvolu da ubode psa, koji se noću vrze oko šatora.

PI: M. ŽIBRAT,

Ako je danas subota, treba brzo naći kakvog prestupnika, koji će za kaznu cielom logoru očistiti cipele. Inače se cipele u nedjelju opet ne će sjajiti. No, hvala Bogu, ovaj puta ima „kažnjenika”, dakle će cipele opet biti čiste . . .

Sviet želi . . .

Jedna latinska poslovica glasi: Mundus vult decipi, ergo decipiatur. To jest, sviet želi da se ga vara, pa se ga i vara.

Taj latinski mudrac, koji je izrekao ovu pametnu rečenicu, ne samo da je vrlo dobro poznavao svjetinu, već je ujedno s tom rečenicom prorekao slušanje stranih krugovalnih postaja.

Sviet želi biti prevaren.

U knjigama i novinama nisu dovoljne rieči, već trebaju i slike. Što se pak tiče slika, to ne smiju biti svjetlopisne snimke, jer pokazuju stvar baš onakvu, kakva je toga časa bila. Mora biti crtež, jer u njem je ipak više fantazije. A još je bolje da nema ni rieči ni svjetlopisa već — strip.

I to u bojama.

I ne da se njime pripovieda neki stvarni dogodjaj, koji se uistinu zbio ili dogodio. Ah, kakvi! Nešto što niti je bilo niti će biti.

Radi istih razloga može se to isto proicirati i na političke, kao i na ratne dogodjaje.

Pri tom vriedi pravilo vječne, jedne te iste fantazije, na svim meridianima i paralelama, kao i u svim viekovima:

Ono što se smije reći i napisati i što odgovara stvarnosti nije — zanimljivo. To je kao da čovjek piše: Ptica leti: o podne se vidi sunce, ako je vedro. Ili: pas može lajati i t. d.

Ako bi u neki grad došao cirkus i najavio plakatima, da će prikazati konja, koji grize ili koji jede sieno i lupa kopitima, sigurno je da ne će nitko doći pogledati, jer to taj konj uistinu može napraviti.

No, ako na plakatu piše, da će cienjena publika u tom cirkusu vidjeti konja, koji će točno pogoditi svakome od gledalaca koliko imade godina, to će doći svi pogledati, jer to taj konj ne može učiniti. No baš za to je i zanimljivo.

Svaki Zagrebčan, recimo, znade kako je u Zagrebu bilo u kojem pogledu. No za mnoge to ne znači ništa. Oni moraju naprezati uši i prisluškivati izprekidani glas nekog speakera, londonske ili koje druge krugovalne postaje, da sazna, kakovo je stanje u Zagrebu. Zašto bi bilo jednostavno, kad je ovako zanimljivije, a uz to još ima posebnu draž, jer je i — zabranjeno.

To isto vriedi i za ostale situacije, kad sviet baš želi biti prevaren . . .

JOŽČENKO

ŽIVOT, LJUDI I DOGODJAJI

U domovini

LOGORNICE I TABORNICE STOŽERA PRIGORJE KOD POGLAVNIKA

23. o. mj. primio je Poglavnik u svom dvoru na Radićevu trgu logornice i tabornice stožera Prigorje, koje su u Zagrebu završile desetdnevni tečaj. Poglavnika je pozdravila logornica Samobora izporučujući mu pozdrave najmladjih članica Ustaškog pokreta. U ime svih dužnostnica obećaje da će one uviek spremno učiniti sve, što se traži za dobrobit hrvatskog naroda i hrvatske države. Poglavnik je odgovorio oduljim govorom, naglasivši osobito važnu ulogu žene u narodnom i družtvovnom životu, a napose ženske mladeži, jer ne može biti valjanog rodoljuba, ako im njihove majke ne usade u srce ljubav prema domovini, ne može biti boraca, ako ih ne odgoje majke. Na kraju govora pozdravlja Poglavnik sve ustaške dužnostnice i pripadnice u njihovim krajevima, kao i one, koje su u radu za korist i dobrobit hrvatskog naroda i hrvatske države. Posjet je završen veselom pjesmom, kojom su mlade ustaške dužnostnice izpratile Poglavnika.

Poglavnik pozdravlja sve one koji se bore za Hrvatsku

PROČITAJTE OVA DVA PISMA!

Medju mnogim zanimljivim viestima o životu naših radnika u Njemačkoj donosi njihov list »Domovina Hrvatska« u svom broju od 23. lipnja i ova dva liepa pisma:

Lübbenau. Javljam vam se u ime svih mojih drugova, koji se nalaze zajedno samnom ovdje na radu. Već drugu godinu radimo ovdje i svojim radom pridonosimo, koliko nam je moguće za konačnu pobjedu. Naši su poslodavci s nama zadovoljni, jer uvidjaju da dajemo sve od sebe. Zahvaljujemo Bogu na zdravlju, jer inače ne bismo mogli toliko savjestno raditi i izvršivati svoje dužnosti. Ne smijemo nikada zaboraviti, a mi ni ne zaboravljamo, da svojim radom ovdje podpomažemo ne samo naše prijatelje Niemce, već koristimo svojoj domovini. Njima radimo, a sebi gradimo, gradimo si budućnost našu i naše djece. Mi sviestni toga ostajemo ovdje sve do konačne pobjede. Jer ni naši vojnici ne će svoje oružje pustiti iz ruku tako dugo, dok se ne ostvari želja sviju nas. Andrija Brezovac, hrvatski radnik.

Drugo pismo piše Ljubica Pleše, hrvatska radnica u Lichtenbergu:

Nalazimo se nas par Hrvatica u jednom predjelu Saske. Slabo znam za ostalu braću i sestre, koje se nalaze u Njemačkoj, pa bi se željele malo pobliže upoznati s njima. Naveli smo da živimo dosta skromno, ali možemo reći, da imamo sve što nam je potrebno. Kraj, gdje se nalazimo vrlo je liep, a kada ujutro ustajemo, čujemo žubor potočića, kraj kojeg se nalazi naš logor. Ovdje smo već dosta dugo i osjećamo se kao da smo u domovini. Često nam dolaze listovi od naših milih i dragih u domovini, koji nam javljaju o svojem životu i radu, a to su nam onda najsretniji dani. Svi mi neumorno radimo i mislimo na jedan cilj, a to je pobjeda. Mi smo, braćo i sestre, ovdje u tudjem svietu, ali svi smo vjerni domovini. Pozdravljamo svu braću i sestre s našim hrvatskim pozdravom — Za Dom i Poglavnika Spremni!

»JUNAK« BJEŽI ...

Londonski krugoval je često javljao o nekim tobožnjim junačtvima svog sluge — velikosrbina Draže Mihajlovića, premda se ništa ne zna ni o kakovom njegovom junačkom djelu. Ni za jednu veliku bitku se ne zna, koju bi on negdje vodio ili bilo što drugo značajno, što bi taj »junak« izveo. Ali nekome, — a hrvatski narod znade vrlo dobro kome! — je trebalo uvjeriti sviet, kako jugoslavenska, odnosno, točnije, srbska vojska još uviek

postoji, kako se ona neprestano bori; to je nekome potrebno da bi na temelju »zasluga« za te »borbe« mogao jednog dana zatražiti ponovno okupaciju hrvatskih zemalja od »slavne srbske vojske«. To je smisao i svih hvalopojki Draži Mihajloviću, koji- premda nije sam nikakvo junačko djelo izveo, ipak je bio prikazivan najvećim junakom. Hrvatski narod je vrlo dobro shvatio značenje tih hvalopojki tom »junaku«, i zato se je od prvog dana obnove svoje državne nezavisnosti borio protiv skupina koje su se okupljale oko imena Draže Mihajlovića. Uspjesima te borbe možemo biti zadovoljni, možemo biti ponosni na sve one svoje sinove, koji su sve žrtvovali u toj borbi. Posljedica te borbe, borbe hrvatskih vojnika i naših saveznićkih odreda jest to da je taj »slavni« junak, taj »herojski« Draža Mihajlović pobjegao. Pošto su njegove čete i on uvidio da im više nema spasa, slavno ih je napustio. Njemačka novinska služba D. N. B. saznaje tom prigodom da je bieg ovog »generala« koji je ostavio svoje čete na cjedilu u najtežim njihovim trenutcima imao kao posljedicu da su razbijene četničke skupine položile oružje i predale se Niemcima. Razpoloženje tih četa posve je kratko i jasno izrazio Mihajlo Koprivnik, vodja jedne veće četničke skupine, izjavivši kad je bio zarobljen: »Mihajlović nas je izdao i potrudio se da spasi samo sebe, pošto je nas gurno u neprijatelja. Polažemo oružje, jer se u ovoj bezsmislenoj borbi nećemo dalje boriti za tudjinske probitke«.

BLAGDAN NARODNIH ŽRTAVA

Širom čitave Hrvatske proslavljen je 20. lipanj u dubokoj ozbiljnosti kao blagdan narodnih žrtava. I po najudaljenijim crkvicama naših sela održane su tom prigodom zadušnice za borce i mučenike, koji su svoje živote dali za sreću svog Hrvatskog naroda. I Zagreb, kao metropola Hrvatske, proslavio je dostojno taj dan. 21. lipnja u 11,30 održane su svetčane zadušnice u prvostolnoj crkvi kojima je prisustvovalo veliko mnoštvo zagrebčana, činovnici državnih i posebničkih ureda, namješenici trgovina, radnici i drugi. Zadušnicama je prisustvovao i izaslanik Poglavnika general Ivo pl. Perčević. Trojica častnika P. T. S. nosili su pred izaslanikom Poglavnika prekrasan Poglavnikov vienac, načinjen od svježih ruža. Na trakama državne zastave bile su zlatnim slovima izpisane rieči: »Borcima i žrtvama za Nezavisnu Državu Hrvatsku — Poglavnik«. Svečanim zadušnicama u katedrali prisustvovali su i članovi hrvatske državne vlade, predstavnici Glavnog Ustaškog Stana i hrvatskih oružanih snaga, predsjednik Hrvatskog Sabora i drugih visokih državnih ustanova. U prvim klupama nalazila se rodbina hrvatskih mučenika medju ostalima i najbliža rodbina blagopokojnog Učitelja i Vodje Stjepana Radića. Istog je dana održana i svečana Služba Božja u grhokatoličkoj crkvi, u evangeličkoj crkvi i parastos u hrvatskoj pravoslavnoj crkvi. — Liepo je rekao junak i mučenik Franjo Krsto Frankopan: »Navik on živi ki zgine pošteno«.

ŽIVOT I RAD

Da bi izpunili svoje obećanje dano prilikom obljetnice Nezavisne Države Hrvatske, seljaci občine Svilaja, kotar Brod na Savi, počeli su sami graditi cestu Svilaj—Prnjavor—Novigrad —Oprisavci—Poljanci u dužini od 10 km. Radove i dovoz gradjevnog tvoriva obavljaju seljaci sami.

*

Diljem Hrvatske radnička je mladež na svečan način proslavila dan Antunova. U mnogim većim i manjim mjestima održane su svetčane priredbe u kojim je nastupala radnička mladež u krasnoslovlju, govoru, zbornom pjevanju i izvedbi svečanih igrokaza i živih slika.

OBAVIEST

slušačima krugovalne izvedbe »Hrvatu u borbi«. Upozoravamo slušače hrvatskog Državnog krugovala, da će se odsad izvedbe »Hrvatu u borbi« izvoditi svakog dana i to od 17.40 do 18. sati.

NOVI ČLANOVI DOKNADNE BOJNE P. T. S-a.

27. lipnja obavljena je u Zagrebu na Selskoj cesti, u logoru Poglavnikovih tjelesnih sdrugova, svečana prisega novaka Doknadne bojne P. T. S-a. Ovom svečanom činu prisustvovao je zapovjednik Pripremnih bojna i zastupnik zapovjedničtva P. T. S-a te brojni častnici. Prije zakletve služio je dušobrižnik ustaški satnik Nikola Šabić sv. Misu, za vrieme koje je svirala glasba. Nakon mise održao je mladim novacima liep i pobudan govor. Poslije položene prisege govorio je zastupnik zapovjednika P. T. S-a. U svom govoru pozdravio je mlade novake i čestitao im, što su stupili u službu Poglavnika podsjetivši ih kako je »naša zadaća da ono, što je Poglavnik sagradio branimo do zadnje kapi krvi.« U svom govoru podsjetio ih je i na one neprijatelje, koji niesu u šumama, nego koji sjede u gradjanstvu i rovare. I što se ovih tiče, naglasio je zastupnik zapovjednika P. T. S-a, znademo što nam je dužnost.

NAŠI PLODOVI ZEMLJE . . .

Narodne novine od 24. lipnja doniele su Zakonsku odredbu kojom se stavljaju žitarice, kukuruz, mahunasti plodovi i krumpir, pod monopolnu razpoložbu države; uredjuje zaštita pobiranja, spremanja i preradnje poljodjelskih proizvoda i odredjuju kazne za čine protiv sigurnosti prehrane. Proizvditelji i imatelji pomenutih proizvoda mogu njima razpolagati jedino prema propisima ove zakonske odredbe i prema propisima naredaba izdanih na njezinom temelju, i dužni su na poziv oblasti predati proizvode državi uz propisanu cienu na odredjenom mjestu, u odredjeno vrieme, i na odredjeni način. Za povredu propisa donesenih o tome odredjene su kazne. Jednako su odredjene kazne za onoga, tko bi se ogriešio o ta dobra obaviešćivanjem neprijatelja i odmetnika, sporazumljivanjem s njima i davanjem ovima bilo kakove pomoći, osujećujući time narodnu prehranu. Za sudjenje o tome nadležan je Pokretni prieki sud.

»U s t a š a« viestnik hrvatskog ustaškog oslobodilačkog pokreta. — Izdaje Glavni Ustaški Stan. — Ravnatelj: Mijo B z i k. — Urednik: Stanislav P o l o n i j o, Zagreb, Berislavićeva ulica 10. — Uredništvo i uprava: Berislavićeva ulica 10. — Brzoglasi: Uredništvo: 79-00, Uprava: 64-06. — Čekovni račun br. 30.499. Izlazi tjedno. — Pojedini broj stoji 4 Kune. — Predplata: mjesečno 16 Kuna, četvrtgodišnje 48 Kuna, polugodišnje 96 Kuna, godišnje 192 Kune. — Tisak Tiskare Ustaškog pokreta, Berislavićeva ulica 10. — Za tiskaru odgovara Viktor S m o k v i n a, Zagreb, Medovićeva ulica 10.

